

ומשנינן: אמר רב נחמן בר יצחק: אחריו, חזרו ותקנו לא לשאת צרת ערוה גם לבית שמאי.

איבעיא להו: מת אחיו, והיו לו שתי נשים, כז-ב ועשה באחת מהן מאמר, ואילו לשניה הוא נתן גט —

וכיון שנתן לאחת משתי יבמותיו גט, נאסר לו לייבם את שתיהן, כי "כיון שלא בנה שוב לא יבנה" נאמר לגבי כולן, אלא עליו לחלוץ לאחת מהן, ולפטור בכך אותה ואת צרתה. ומעתה יש להסתפק:

בעלת הגט, ובעלת מאמר — איזו מהן קודמת לחליצה? איזו מהן הגונה שיחלוץ לה ויפטור בכך את צרתה?

וצידי הספק הם: (1)

הרי חליצת שתיהן — חליצה גרועה היא:

בעלת הגט, לפי שגירשה, אינה יכולה להתייבם, ומצד זה חליצתה גרועה.

ואילו בעלת המאמר, לא מועילה לה חליצתה בלבד אלא הרי היא צריכה גם גט, ומצד זה חליצתה גרועה.

אם בעלת הגט עדיפא — משום דאתחיל בה בגירושה, בהוצאה מרשותו, שהיא תהליך של חליצה.

ביבום, וחליצתן אינה מעולה, ולכן אם חלץ להן לא נפטרו הצרות.

ולא אלימא זיקה לשוייה לצרה כערוה. ולכן הצרות אינן נאסרות ביבום, ואם חלץ להן נפטרו האחיות.

ומוכח כרב אשי.

אמר רבי אבא בר ממל: אין ברייתא זו ראייה לרב אשי.

כי הא ברייתא מני? - בית שמאי היא! המתירים אפילו צרות ערוה מן התורה.

דתנן [לעיל יג א]: בית שמאי מתירין הצרות לאחין!

ופרכינן: אם ברייתא זו לדברי בית שמאי היא, שאינם אוסרים כלל צרת ערוה -

אי הכי, מדוע רק חולצת צרתה? יבומי נמי תתייבם!

ומשנינן: סבר התנא של הברייתא הזאת כרבי יוחנן בן נורי, דאמר: בואו ונתקן להם לצרות, שיהו חולצות ולא מתייבמות, כדי שלא יבואו לידי תקלה, לפי שבית הלל מחזיקים את צרות הערוה כערוה, ואת בנייהם ממזרים.

ומקשינן: והאמר מר [לעיל טו א]: לא הספיקו לגמור את הדבר, עד שנטרפה השעה.

1. הריטב"א יש לו ביאור בפני עצמו. הביאור להלן הוא לפי הגירסא המופיעה בגמרא, אך יש לעיין בדברי הראשונים!

1. בגירסא שלפנינו נחלקו המהרש"ל והב"ח, ועיין בתוס'.

כמו כן, לא נתבאר ברש"י מה הם שני צידי הספק, ונאמרו בתוס' שני ביאורים, וגם

אם הועיל הגט להפקיע את הזיקה, הרי הוא הפקיע אותה גם מהשניה. ולכן, אם יחזור ויתן גט לשניה אין כל משמעות לגירושה, שהרי משנתן גט לראשונה כבר אין זיקה, ואין את מה לגרש, ואין השניה נחשבת לגרושתו, וממילא אינו נאסר בקרובותיה של השניה.

ואם לא הועיל הגט של הראשונה לדחות את הזיקה, ולכן שייך לחזור ולגרש גם את השניה – הרי כיון שלא דחה הגט את הזיקה, והיא עדיין קיימת גם אחר הגט, אי אפשר להחשיבה כגרושה לאסור בכך את קרובותיה.

ומודה רבן גמליאל, החולק על חכמים, וסובר ש"אין גט אחר גט" –

א. **שיש גט אחר מאמר.**

שאם נפלו לפניו שתי יבמות מאח אחד, ועשה מאמר בראשונה ונתן גט לשניה, הועיל הגט שנתן לשניה לפסול את הראשונה [שעשה בה מאמר] מדין "כיון שלא בנה שוב לא יבנה". לפי שגט באחת נחשב מדרבנן כחליצה באחת, שהיא פוסלת עליו את שתיהן מדין "שוב לא יבנה".

וכמו כן מועיל הגט הזה לפסול את קרובותיה של השניה עליו.

ואין אומרים שהמאמר שעשה בראשונה, מחשיב את הראשונה כל כך ככנוסה ליבם [מדרבנן!], עד שלא יתכן שהגט מדרבנן הניתן לשניה יפסול את כניסתה של הראשונה.

והיינו, שהשוו חכמים את כח הגט מדרבנן

ועדיף כח הגט שלה על כח המאמר שבחברתה, ואין המאמר של חברתה חשוב עוד.

וכיון שהתחיל בה במעשה הגירושין עדיף שהוא זה שימשיך במה שהתחיל, ויחלוץ לה.

או דלמא בעלת מאמר עדיפא – משום דעל ידי שעשה בה מאמר, הרי היא קרובה לביאה.

ועדיף המאמר על הגט, ונשאר הקירבה בין היבם ליבמה כמות שהיתה, ואין כח הגט יכול לקלקל קירבה זאת.

וכיון שקירבתה של זאת ליבם היא יותר גדולה משל היבמה השניה, גם חליצתה הגונה יותר משל השניה.

אמר רב אשי, תא שמע ראייה, מבריייתא ששינו בה:

יבם המגרש את יבמתו בגט לפני שכנסה, לא חלו הגירושין מן התורה, אלא תיקנו חכמים שיחולו הגירושין לגבי כך שאינו יכול עוד לכונסה, לא הוא ולא אחיו.

ועוד תיקנו, מכיון שגירשה, הרי הוא אסור בקרובותיה, בדומה לקרובות אשתו שגירשה.

ולאור זאת, נחלקו חכמים ורבן גמליאל, אם יגרש היבם את יבמתו האחת, ויחזור ויגרש גם את יבמתו השניה, האם יאסרו עליו גם קרובותיה של היבמה השניה.

רבן גמליאל סובר ש"אין גט אחר גט", היות שממה נפשך אין לאסור עליו את קרובותיה של השניה:

לכח המאמר מדרבנן, ואין האחד יכול להפריע לשני.

ב. ושיש מאמר אחר גט.

שאם נתן גט לראשונה ועשה מאמר בשניה, הועיל מאמרו להצריכה גט ממנו [בנוסף לחליצה], ולאסור אותו בקרובותיה.

ואין אומרים שהגט נחשב כחליצה, עד כדי כך שאחריה לא תופס מאמר בשניה.

ומוכיח מכאן רב אשי שהשוו חכמים את כחם של המאמר והגט:

שהרי **אי גט עדיף** ממאמר, לנתק אותה עד שלא יועיל בה מאמר — **לא ליהני מאמר** הנעשה בשניה, **אבתריה**, לאחר הגט.

ואי מאמר עדיף מגט, שמועיל המאמר לכנוס אותה מדרבנן עד שלא יועיל עוד גט בשניה לפסול את כניסתה — **לא ליהני גט** שניתן לשניה **אבתריה**, אחר המאמר שנעשה בראשונה, לפסול את מאמר הראשונה.

אלא לאו, שמע מינה, שהגט והמאמר — **כי הדדי נינהו**.

ומסיקה הגמרא: **אכן שמע מינה**.

וכיון שהם שוים, נמצא שחליצת בעלת הגט וחליצת בעלת המאמר, שוות הן, וכיון ששתיהן שוות בגריעותן, יחלוץ לאיזה מהן שירצה.

אמר רב הונא אמר רב: ב' אחיות יבמות שנפלו משני אחים לפני יבם אחד —

ובשעת נפילתה של הראשונה היא היתה מותרת ליבום, הרי יש בדבר הזה ארבע הלכות, בשני ענינים.

הענין האחד, כשהיו שתי היבמות קיימות.

א. **חליץ לראשונה**, לאחות שנפלה ראשונה — **הותרה הראשונה לשוק**.

ב. **חליץ לשנייה** — **הותרה השניה לשוק**.

אך השניה אסורה ביבום, שהרי היא אחות חלוצתו.

והוא הדין אם היה קודם חולץ לשניה, ואחר כך לראשונה, היא היתה מותרת לשוק.

הענין השני, כאשר מתה אחת מהיבמות:

א. **מתה האחות שנפלה ראשונה** בלי שנחלצה — **מותר מעתה בשנייה**.

שהרי שוב אין היא אחות אשתו.

וזאת, אף על פי שבשעת נפילתה היא היתה אסורה ליבום, שהרי אחותה שנפלה ראשונה היתה קיימת וזקוקה ליבום, והיתה אסורה השניה עליו מחמת "אחות זקוקתו".

וחידש רב, שבאיסור אחות זקוקה, שהוא רק איסור דרבנן, אין נוהג הכלל ש"כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה, הרי זו אסורה עליו עולמית".

ב. **ואין צריך לומר שאם מתה שנייה, שמותר בראשונה**.

משום דהויא הראשונה יבמה שהותרה ליבום בשעת נפילתה, ונאפרה לאחר מכן כשנפלה אחותה, ואסרה אותה מחמת "אחות זקוקה", וחזרה והותרה בשעת מיתת השניה —

שתחזור להיותירה הראשון!

ורבי יוחנן אמר: מתה שנייה — מותר

בראשונה, כיון שחוזרת להיתרה הקודם, בשעת נפילה.

אבל מתה ראשונה — אסור בשנייה.

מאי טעמא? — לפי שכל יבמה, ואפילו זאת שאיסורה הוא משום זיקה, שאין אני קורא בה בשעת נפילה "יבמה יבא עליה", הרי זו כאשת אה שיש לה בנים, ואסורה עליו עולמית.

והוינן בה: וכי רב לית ליה האי סברא, את הכלל הזה? והרי הוא עצמו אמרו!

והאמר רב [ל א]: כל אשה שאין אני קורא בה בשעת נפילה "יבמה יבא עליה" — הרי היא כאשת אה שיש לו בנים, ואסורה עולמית!?

ומשנינן: הני מילי, שסובר רב לדין "נאסרה", היבא דקאי באפה, שעומד כנגד היבום איסור אחות אשה, שהוא איסור דאורייתא.

וכגון שהיו שני אחים נשואים שתי אחיות, ומת אחד מהם, ונאסרה אשתו בשעת נפילתה על האח השני הנשוי אחותה, ואחר כך מתה אשתו של השני.

אבל הכא, הרי זיקה — דרבנן היא!

וכל האיסור של אחות זקוקה הוא רק מדרבנן. ולכן, משמתה הראשונה, אין השניה נאסרת עולמית מחמת שהיתה אסורה באיסור זיקה בשעת נפילתה.

איתיביה רבי יוסי בר חנינא לרבי יוחנן [וכן לרב, לפי רש"י] ממשנתנו:

ארבעה אחין, ב' מהם נשואים ב' אחיות, ומתו הנשואין את האחיות — הרי אלו חולצות ולא מתייבמות.

ואמאי חולצות שתיהן, והרי אחת מהן, זאת שנפלה ראשונה, יכולה אף להתייבם, על ידי שליכון, יעמוד חד מינייהו, משני האחים, ולחלוץ לה לזאת שנפלה שנייה, ושוב לא תהיה אסורה הראשונה להתייבם משום אחות זקוקה.

ותיהוי הראשונה לגבי אידך, מותרת לגבי האח השני, כמו יבמה שהותרה, ונאסרה, וחזרה והותרה — שתחזור להיתירה הראשון!

אמר ליה רבי יוחנן משנה זו של "אחיות" — איני יודע מי שנאן!

כלומר, זו אינה משנה!

ותמהה הגמרא: ולימא ליה רבי יוחנן: מאי "חולצות" נמי דקתני במשנתנו — חולצות חדא, והאחרת אכן מתייבמת!

ועונה הגמרא: חולצות בלשון רבים קתני.

ועדיין תמהה הגמרא: ולימא ליה רבי יוחנן: מאי "חולצות"? — חולצות ד"עלמא"! שבכל המקומות בהם קורה דבר שכזה, האחת חולצת, וביחד הן לשון רבים.

ועונה הגמרא: "הרי אלו חולצות" קתני, ומשמע שתי אלו המבוארות במשנה הן החולצות.

ותמהה הגמרא עוד: ולימא ליה רבי יוחנן: שמשנתנו מדברת בכגון דאירע והקדים וחליין לה לאחות שנפלה הראשונה, ברישא,

לפני השניה, ושוב אינה יכולה הראשונה להתייבם, ואילו השניה אסורה מצד "נאסרה".

כז-א ועונה הגמרא: **חולצות לכתחלה קתני**. ומשמע שכך הוא הדין תמיד, ואין דרך שבה אפשר לייבם.

עוד מקשה הגמרא: **ולימא ליה רבי יוחנן, לתרץ: זה שאסרו במשנתנו לכתחילה על שתיהן להתייבם, משום גזירה הוא, דלמא קדים וחלוץ לראשונה ברישא, ויבואו ליבם את השניה, על אף שהיתה אסורה בשעת נפילתה, היות ואנשים לא שמים לב לחילוק שבין הראשונה והשניה.**

אבל אם אירע שאכן חלץ לשניה קודם לראשונה, יהיה מותר לראשונה להתייבם, כיון שיראו האנשים שהוא מקדים וחולץ לשניה לפני שמייבם לראשונה, ויתנו לב להבין, שרק בצורה כזאת מותר, ולא אם יחלוץ תחילה לראשונה, שאז אסור לייבם את השניה.

ומשנינן: **"ולא מתייבמות" קתני** במשנתנו, ומשמע **דליכא דין יבום הכא כלל**, בכל ענין.

עוד מקשה הגמרא: **ולימא ליה רבי יוחנן:** התנא של המשנה שאסר לייבם את שתיהן, חלוק עלי בטעמו.

שאני סבור שאין שתי האחיות מתייבמות בגלל שיש זיקה, וכל אחת מהן היא אחות זקוקתו, ולכן אם מתה השניה, ופקעה בכך זיקתה, מותרת הראשונה. ואין בה דין "נאסרה", לפי שהיא לא נאסרה בעת הנפילה אלא רק כשנפלה אחותה.

אבל התנא של משנתנו סבור שאין זיקה, ואין איסור ביבמות אחיות משום אחות זקוקה. אלא הטעם שאין שתיהן מתייבמות, הוא רק משום **גזירה**, שאם יבם אח אחד אחות אחת, יש לחשוש **שמא ימות** האח השני, לפני שייבם את האחיות השניה, ואז לא יוכל האח הראשון לייבם אותה ואף לא לחלוץ לה, לפי שהיא ערוה של אחות אשה עליו, ויוצאת ממנו בלי חליצה, **ואסור לבטל מצות יבמין!**

ולכן תיקנו להרגילם שלא לייבם כלל, כך שאם ימות האח השני, יוכל האח הראשון לחזור ולחלוץ גם לשניה, ותתקיים בכך מצות יבום.

אבל במה שאני אמרתי, בשתי אחיות שנפלו לפני יבם אחד, שאם מתה שניה מותר בראשונה, לא שייכת הגזירה הזאת.

ומשנינן: **רבי יוחנן** לא רצה להעמיד כך את סברת התנא המשנה, היות **ולמיתה** הוא לא **חייש**, ולא רצה להעמיד את דעת התנא במשנה בדבר שהוא עצמו סבור שאין לחוש לו.

עוד מקשינן: **ולימא ליה רבי יוחנן:** משנתנו, לפי **רבי אליעזר היא, דאמר** [לקמן קט א] נישואים מפילים, ואם גירש האח את אשתו וחזר ולקחה, אסורה היא להתייבם, **כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור**, בעת שגירשה אחיו, באיסור אשת אח שאין לו היתר, היא **נאסרה עליו מאז עולמית!**

ורבי אליעזר אינו סובר שיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון.